

44th ISOCARP Congress, Dalian, China, 19-23 September, 2008

Urban Growth Without Sprawl / A Way Towards Sustainable Urbanization

Овогодишњи, 44. Међународни конгрес урбаниста у организацији **ISoCaRP-a**, одржан је у граду Далиану у Кини од 19-23 септембра. Тема Конгреса била је: "**Урбани раст без ширења / пут ка одрживом урбаном развоју**". Окупљајући око три стотина планера и експерата широм света, петодневни рад Конгреса кроз пленарне и тематске сесије и дебате, студијске и туристичке обиласке, имао је за циљ да прикаже стратегије, концепте, појединачне студије случаја, политике и планерске технике и искуства у вези са конгресном темом.

Околност да се истовремено у Далијану одвијао годишњи Конгрес националне асоцијације урбаниста Кине (**The Urban Planning Society of China**), који је окуписао око 1 200 учесника, утицала је да се са посебном пажњом разматрају проблеми ширења азијских градова у контексту актуалних политичких, државно-економских, културно-историјских и географских условљености. Приказ и разматрање теме на примеру Кине и других земаља Азије, није искључио присуство и презентацију и осталих земаља широм света са њиховим специфичностима и проблемима.

Планери широм света суочени су са једним од највећих изазова до сада: како савладати, контролисати и управљати процесима убрзаног урбаног развоја који се одвија широм света.

Последице интензивног друштвеног и економског развоја широм света су интензивна урбанизација и експанзија мегаполиса. За многе урбанисте ширење града има јасне негативне конотације које се огледају у све бројнијим сликама неконтролисано насталих пре свега стамбених четврти, квадратним километрима запоседнутог, а недовољно искоришћеног земљишта, непотребног и непланираног претварању вредног пољопривредног земљишта у изграђено, закрченим путевима, скупим инфраструктурним захватима и др. Данас је готово немогуће повући линију између града и његовог залеђа, као што је то било могуће у прошлости. Интересантно, сликовито и духовито поређење некадашњих и данашњих градова изречено на Конгресу односи се на то да су ранији градови (унутар зидина), наликовали "куваном јајету" (*boiled egg*), потом у доба индустријализације градови добијају форму "печеног јајета" (*fried egg*), да би се данас њихов изглед могао упоредити са омлетом (*scrambled egg, omelette*).

ISoCaRP (The International Society of City and Regional Planners) је основан 1965. године, са идејом да формира међународну мрежу истакнутих и високо професионалних планера и урбаниста, а у циљу међусобне размене искустава, унапређења струке у свим аспектима, афирмације истраживачких процеса, унапређења образовања, као и ширења информација и продубљивања свести о значајнијим планерским и урбанистичким темама. Као невладин организација окупља индивидуалне чланове и организације из преко 70 земаља света. Најзначајнији догађај ISoCaRP-а јесте годишњи Светски конгрес који се увек фокусира на, у светским размерама најзначајније, планерске теме.

Међутим, не сматрају сви ширење градова штетним и непожељним. Поједини економисти указују на предности интензивног урбаног развоја, док се политички аналитичари још увек не могу сложити око тога да ли се тај огромни раст (ширење) градова може контролисати.

Узроке многих данашњих форми "необузданог" урбаног развоја треба тражити у глобалном тржишту које делује у урбаном миљеу, незауостављивим миграционим токовима из села у градове, нараслом, а неадекватно регулисаном приватном сектору, као и значајно увећаним могућностима поседовања и употребе аута.

Више од 50% светске популације већ живи у градовима. Процењује се да ће се у Азији, посебно у Кини, тај тренд убрзано наставити. Кина као многољудна земља са високим степеном урбанизације, у оквиру својих метрополитенских подручја која генеришу претежни део националног дохотка, суочена је са бројним изазовима. У Кини, Индији и другим земљама које карактерише снажна урбанизација, градови без ширења ("cities without sprawl") представљају жељени, али недостижни циљ. Кроз историју и данас, раст и пропорције мега градова битно се одражавају на стање друштва и животне средине.

Да ли је уопште могуће планирати и управљати таквим развојем? Да ли постоје одговарајуће стратегије које ће развој и раст градова каналисати у правцу "без ширења"? Да ли су могућа решења: одрживи град, компактни град (јасан као физички концепт, али тешко спроводљив у пракси), стратегије на националном нивоу у циљу боље дистрибуције урбаног развоја, регионализација, развој и унапређење јавних транспортних система, "brown field" инвестиције, урбана конзервација и регенерација и др? Да ли су ова решења ефикасна у пракси, или су само израз утопијских размишљања каквим се чини и императив развоја града без ширења? Све ово су питања и проблеми о којима се дискутовало на Конгресу.

Прихватањем апстракта од стране Извршног комитета ISoCaRP-а и Конгресног тима, Урбанистички завод Београда добио је врло значајну прилику да на овом Конгресу излаже два стручна рада и представи генезу и данашње проблеме развоја Београда.

Рад под називом **"Београд – европска метропола, трансформације кроз простор и време"**, аутора мр Милице Грозданић, базиран је на тези да се урбани развој одвија у оквиру сложеног, еволутивног процеса урбане морфогенезе, који карактеришу законитости развоја уграђене у меморију града. Потпуна и свеобухватна спознаја урбане форме недостижан је циљ, обзиром да се ради о феномену који је динамичан и подложен сталним променама. У раду је показано да форма града представља израз духовног, друштвеног, историјског, просторног и физичког континуитета. Уколико није изложена физичким деструкцијама или девастацији, она увек има тенденцију раста и развоја према одређеним законитостима. У средишту тог процеса налази се човек, његова рационална, емоционална и креативна суштина. У раду су приказане трансформације Београда кроз време и простор, из чега се може закључити да је раст (growth) и развој града у свим фазама његовог трајања подразумевао планско или стихијско ширење (sprawl), заузимање нових просторстава. Будући развој и изградња Београда мора се одвијати кроз процес урбанистичког планирања и пројектовања, којима се једино може правилно регулисати градски простор и граду очувати идентитет и изглед метрополе каква је у прошлости био. Нови облик пла-

нирања треба да инсистира на поједностављењу садржаја и процедура, већој разумљивости и транспарентности, флексибилности, бољој координацији учесника и већој грађанској партиципацији у избору и ефикасном решавању главних проблема развоја.

Рад под називом **"Implosive Sprawl: Belgrade Case Study"** аутора Ане Граовац и Јасмине Токић истражује проблеме несврхисходног и трајно девастирајућег ангажовања простора унутар грађевинског региона. Истраживање је, усмерено на негативне ефекте који карактеришу "sprawl", али не кроз ширење града на неизграђене пољопривредне површине, већ у оквирима постојећег урбаног ткива. Уочено је неколико процеса који су, иако међусобно одвојени и различити, део јединствене појаве урушавања достигнутих стандарда и квалитета урбаног ткива Београда. Ти процеси су сврстани у три категорије: радикална промена структуре и намене постојећег градског ткива, узурпација јавног земљишта и ресурса и настанак непланских насеља са ниским урбанистичким стандардима. Ови трендови су приказани и објашњени на конкретним примерима из савремене планерске праксе и развоја града: Ада Хуја, Бродоградилште Београд, Звездарска шума, Београдско приобаље, насеља Алтина и Падина. Истраживање је показало да се ефекти које уобичајено везујемо за ширење града ван постојећих оквира (sprawl),

приметни и унутар самог грађевинског подручја. Проблеми неадекватних густина, неадекватно и неефикасно инфраструктурно опремање, једноличне намене, угрожавање природних ресурса, видљиви су у Београду, и у истраживању су именовани термином "**implosive sprawl**".

У контексту свега напред наведеног, **Далијан**, град домаћин, основан 1899. године, једновремено велика лука, индустријски и туристички центар, капија североисточне Кине у односу на цео свет, представљао је богату лабораторију примењених опредељења, која, без обзира да ли су у потпуности прихваћена или одбачена, представљају примере на којима треба учити и формирати будуће ставове. Оно што свакако треба прихватити из искуства овог града, то је перманентно унапређење отворених градских простора и очување зелених површина које се у овом тренутку простиру на 40% укупне површине града. У томе се може препознати исконско опредељење Кинеза да живе у хармонији са природом, друштвом и читавим универзумом.

Кина генерално, може свету много да покаже и понуди у сфери урбаног развоја, али је сигурно да још увек може много тога и да предупреди уважавајући искуства других.

Из перспективе Балканског дима и магле, недовољно се јасно види рађање нове глобалне силе на Далеком истоку.

На тај феномен на светској сцени гледа се чешће преко јефтиних мајица, спортских патика или техничке робе која се у огромним количинама слива из Кине на светска тржишта. У сенци остаје оно што је важније: појава силе која из темеља љуља економски, политички и војни поредак, који се од пада Берлинског зида (1989) у многим аспектима базирао на постојању само једне суперсиле. Кинеска локомотива је у пуној брзини. Она вуче своју композицију ка самом врху, али она је толико снажна да може да погура и друге посустале локомотиве у светској привреди. У томе је огромна шанса и Кине и Света у 21. веку.

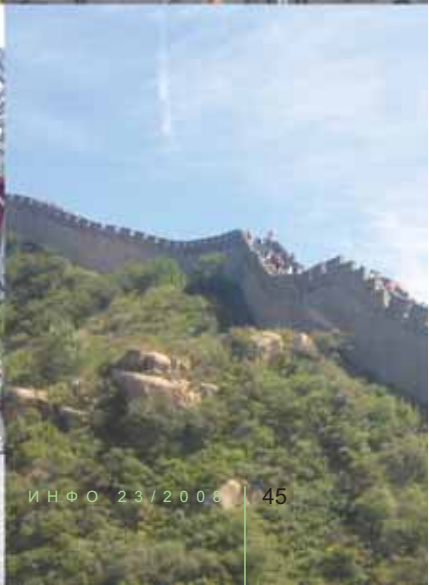
Последње три деценије кинески национални доходак растао је у просеку за 10% сваке године, што значи да је Кина сваких десет година дуплирала свој национални доходак. Такав брз темпо развоја није забележен у досадашњој историји. Британији је требало шездесет година да дуплира свој национални доходак, САД-у педесет, а Јапану тридесет. Процењује се да ће 2025. године Кина престићи САД по укупном националном доходу, а да ће 2050. године кинески доходак бити за једну трећину већи од америчког.

Модеран свет памти углавном сиромашну Кину и чуди се како је то она "одједном" постала светска суперсила. Код милијарде Кинеза, међутим као да је и даље присутно неко генетско наслеђе и свест о величини и снази земље која једина има преко три хиљаде година непрекидну цивилизацију.

У Кини се веома мало говори о томе да ће земља за коју годину постати "број 1" у свету. Такво понашање делимично је последица традиционалне скромности која је једна од психолошких карактеристика 1,35 милијарде Кинеза. Други разлог због кога Кинезе много не узбуђује повратак на светски врх, лежи у чињеници да је Кина у последњих две хиљаде година (са изузетком кратког историјског периода од око 200 година од половине 18. века до половине 20. века) била увек водећа у свету по производњи, научним открићима, животном стандарду, уређењу државе и другим атрибутима.

Упоредо проучавање Кине и западних цивилизација указује да су се открића Кинеза у бројним областима догодила много векова, понекад чак један до два миленијума пре него у западном свету. Нека од њих су: гвоздено рало, Сунчане пеге и олује, ливено гвожђе и челик, висиони мост, компас, летећи змајеви, падобран, шах, шибице, циркулација крви, вакцине, децимални систем, број "пи", негативни бројеви, папир, порцелан, кишобран, штампарија, папирни новац, барут... Чак и шпагети, за које многи верују да им је постојбина Италија, потичу из Кине. У Европу их је донео Марко Поло, трговац, путник и путописац из Венеције који је пред крај 13. века у Кини провео 27 година.

На историјску позорницу, у групу највећих, Кина не улази ратовима и снагом оружја, већ пре свега својим невероватним економским развојем и успешном дипломатијом. Кина не руши постојећи политички и економски светски поредак којег данас прихвата огромна већина човечанства, она му се прилагођава. Њој одговара глобализација и јединствено светско тржиште на

коме постоје чврста и јасна правила игре. Уз снажну улогу државе и Комунистичке партије, пут Кине према статусу светске суперсиле води кроз прихватање западног система и поретка, а не изван или против њега, због чега се њен политички систем карактерише као "социјализам са кинеским карактеристикама".

Кина је вишенационална земља у којој Кинези чине око 92% становништва, док преосталих око 8% чини 55 других националности. Такође, она је и мултиконфесионална (даоизам, будизам, ислам, хришћанство). Састоји се из 23 провинције укључујући и Тајван, 5 аутономних региона (Гуанси Џуанг, Унутрашња монголија, Синђианг Ујгур, Тибет и Нигсиа Хуи), 4 града под централном државном влашћу (Пекинг, Шангај, Тјенђин и Чунгђинг) и 2 специјална административна региона (Хонг Конг и Макао).

По завршетку Конгреса, повратак кући, из Далијана преко Пекинга, за већину учесника Конгреса, подразумевао је сусрет са тим древним градом, у коме су се током августа одвијале Олимпијске игре под слоганом "One World One Dream".

После 293 олимпијаде одржане у старој Грчкој и модерних олимпијада које се широм света одржавају од 1896. године, Кини је по први пут припала част да организује летње олимпијске игре 2008. године. Била је то прилика да се Пекинг прикаже свету, не само као центар хиљадугодишње кинеске цивилизације, већ и као модеран, отворен и савремен град 21. века. Изграђено је око 2 милијарде квадратних метара новог простора. Око 40 милијарди долара инвестирано је у најзначајније спортске и друге репрезентативне објекте. Међу њима је неколико изузетних: Стадион који подсећа на "птичије гнездо", Аква центар који изгледа као плава коцка пуна мехурића и Центар за сценске уметности у облику јајета. Једно од најсмелијих архитектонских решења је нова зграда централне телевизије (CCTV), чији се коси торњеви спајају на висини од 235 метара.

Поред ових нових пекиншких обележја, најсавременијих у концептуалном, техничком и технолошком смислу, треба поменути и она друга, древна, која су одавно део идентитета и слике града и читаве државе: **Забрањени град**, царска палата у самом центру Пекинга, највећа и најбоље очувана императорска резиденција на свету, подигнута 1420. године, у време династије Минг и **Кинески зид** дужине више од 6 000 километара, једно од седам светских чуда, који је стотинама година спречавао да номадска племена са севера разруше далеко напреднију кинеску цивилизацију. У **Храму неба**, који припада светској културној баштини и у коме су императори молили богове да им подаре добру жетву, налази се један бели изгланцани камен у центру девет концентричних кругова, за који Кинези верују да означава центар света. Отуда они своју земљу већ хиљадама година називају "Средишње царство" ("џунгуо").

Да ли се историја понавља, да ли актуелни друштвено-економски и културни преображај, Кину поново ставља у центар Света, где је, очито увек и била? Време које је пред нама и будућим генерацијама ће то најбоље показати.

■
мр Милица Грозданић, дип. инж. арх.

Извори:

1. <http://www.isocarp.org>
2. <http://2003.dl.gov.cn>
3. Grozdanic, Milica, Belgrade - European Metropolis, Transformations through Space and Time / 44th ISO-CARP Congress, Dalian, China, 19-23 September, 2008
4. Graovac, Ana & Đokić, Jasmina, „Implosive Sprawl: Belgrade Case Study“ / 44th ISOCARP Congress, Dalian, China, 19-23 September, 2008
5. Новачић, Александар, Кина: Змај на Олимпу, Компанија "Новости" АД, 2008 (Београд: "Публикум")

17. МЕЂУНАРОДНИ САЛОН УРБАНИЗМА БИЈЕЉИНА, 08-15. НОВЕМБАР 2008.

Овогодишњи, седамнаести по реду Салон урбанизма отворен је као и свих протеклих година, на Светски дан урбанизма, осмог новембра у организацији Удружења урбаниста Србије и то по први пут у историјском средишту Семберије, - у граду Бијељини.

Семберија је област Републике Српске између Дрине и Саве, где се некада налазило Панонско море, а њен највећи град Бијељина је препознатљив по просторном централном тргу, чију лепоту увећава пријатан амбијент Градског парка. Као генерални покровитељ Салона, уз Министарство животне средине и просторног планирања и градове покровитеље: Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Подгорицу и Бањалуку, општину Ужице и Косовску Митровицу, Бијељина се показала као изузетно љубазан и професионалан домаћин у свим сегментима организације и реализације Салона.

Свечано отварање, извештај жирија и уручење награда Салона одржано је у галерији Градске куће у Бијељини. Додељене су награде у 9 категорија и то: Просторни план, Генерални планови и планови општег уређења, Планови регулације, Урбанистички пројекти и реализације, Конкурси, Истраживања и студије, Примена информатичких технологија, Публикације и Студентски радови.

Жири 17. Салона урбанизма доделио је Урбанистичком заводу Београда пет награда у четири категорије и то:

■ КАТЕГОРИЈА - ПЛАНОВИ РЕГУЛАЦИЈЕ,

прва награда – План генералне регулације просторно културно-историјске целине ТОПЧИДЕР (Јелена Јовић, Весна Владисављевић & сарадници);

■ КАТЕГОРИЈА - ИСРАЖИВАЊА И СТУДИЈЕ,

трећа награда - Студија „Организација и финансирање града Београда“, (мр Жаклина Глигоријевић & сарадници);

■ КАТЕГОРИЈА - ПРИМЕНА ИНФОРМАТИЧКИХ ТЕХНОЛОГИЈА,

прва награда – ГИС биотопа Београда (Аница Теофиловић & сарадници); **трећа награда** – Програм активности за израду урбанистичких планова примарне саобраћајне мреже на територији ГП Београда 2021 (Душан Милановић & сарадници) и

■ КАТЕГОРИЈА - ПУБЛИКАЦИЈЕ,

друга награда – Студија о безбедности јавних градских простора у Београду (Наташа Даниловић-Христић & сарадници).

Салон урбанизма је институција високог реномеа, која поред уско стручних, професионалних интереса, има културни значај, који се првенствено огледа у прихватању уметничког планирања и грађења као борбе за квалитет живота, за здраву и одрживу средину, тачније у решавању лепезе задатака који се крећу од конкурса и детаљног плана па до решења макрорегиона или територије целе земље.

За урбанисте ово је прилика да изложе своје радове и да покажу шта знају и могу, а уколико уследи награда то је онда потврда да су на правом путу.

■ мр Марта Вукотић Лазар

